

भाग-२

स्थानीय राजपत्र

चौरीदेउराली गाउँपालिकाद्वारा प्रकाशित

खण्ड: ४

संख्या: ५

मिति: २०७७/०१/२०

स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ को दफा १०२ को उपदफा १ बमोजिम चौरीदेउराली गाउँपालिका गाउँसभाले बाल समुह गठन तथा सहजीकरण निर्देशिका, २०७७ सर्वसाधारणको जानकारीको लागि प्रकाशित गरेको छ ।

प्रस्तावना:

नेपालको संविधानको मौलिकहकमाउल्लेख भएको बालबालिकाको सहभागिताको अधिकार तथानागरिकहरूको संगठनस्वतन्त्रता र शान्तिपूर्ण भेलाहुनपाउने अधिकारको व्यवहारिक कार्यान्वयनमा सहयोग पुऱ्याउन, नेपाल सरकारले लागू गरिआएको बालमैत्री स्थानीयशासन रणनीति अन्तर्गत बाल समूह गठन तथा सहजीकरण प्रक्रियालाई व्यवस्थित र प्रभावकारी ढंगले लागू गर्न गराउनसहयोग पुगोस भन्ने उद्देश्यले चौरीदेउराली गाउँपालिकाले यो निर्देशिका जारी गरेको छ ।

परिच्छेद १ : प्रारम्भिक

१. संक्षिप्तनाम र प्रारम्भ

१. यस निर्देशिकाको नाम“बाल समूह गठन तथा सहजीकरण निर्देशिका, २०७७” रहेको छ ।
२. यो निर्देशिकागाउँपालिका अन्तर्गतका बाल समूह, स्थानीय संघ संस्थातथा सामाजिक परिचालिकाहरूलेअवलम्बन गर्न सक्नेछन् ।

२. परिभाषा

विषयवा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस निर्देशिकाको प्रयोजनकालागिनिम्न परिभाषा कायम गरिएको छ

- (क) **स्थानीय तह** : स्थानीय तह भन्नाले चौरीदेउराली गाउँपालिकालाई जनाउनेछ ।
- (ख) **सेवा प्रदायक कार्यालय** : नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहअन्तर्गत स्थानीयतहमा सेवाप्रवाह गरिरहेका कार्यालय, स्वास्थ्य चौकी, विद्यालय, प्रहरी चौकी तथा यस्ता अन्य निकायहरूलाई जनाउनेछ।
- (ग)**बाल समूह**: भन्नाले यस निर्देशिकाबमोजिम गठन भई स्थानीयतहमा सूचीकृत भएका १८ वर्षभन्दाकम उमेरका बालबालिकाको संगठनलाई जनाउनेछ ।
- (घ) **बाल सञ्जाल**: भन्नाले यस निर्देशिकाबमोजिम गठन भएकाबाल समूहहरूको सञ्जाललाई जनाउनेछ ।
- (ङ) **विशिष्टीकृत बाल समूह**: भन्नाले विश्वव्यापीप्रचलनमा रहेका विधितथा नेपाल सरकारका विशिष्टीकृत निकायले विशिष्ट उद्देश्यले निर्माण गरेका समूहमा आवद्ध बाल समूहलाई जनाउनेछ । जस्तो : जुनियर रेडक्रस, लियो क्लव, रेयुकाई समूह जस्ता विशेष समूहलाई जनाउनेछ ।
- (च) **सहजकर्ता**: भन्नाले बाल समूहको गठन तथा सञ्चालनमा सहयोग तथा सहजीकरण गर्नका लागि यस निर्देशिकाबमोजिमनियुक्तव्यक्तिलाई जनाउनेछ ।
- (छ) **सहयोगी संस्था**: भन्नाले स्थानीयतहमा बालसमूह सञ्चालनमा सहयोग गर्ने तथाबाल सहभागिताकाविभिन्नकार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिरहेका सम्बन्धित निकायबाट अनुमतिप्राप्त नेपालमादर्ता भएका गैरसरकारी संस्थाहरूलाई जनाउनेछ ।

(ज) **सामाजिक परिचालक:** भन्नाले स्थानीयतहमा समुदाय परिचालनको काममाक्रियाशिलतथा स्थानीयशासनतथा सामुदायिकविकास कार्यक्रम, गरिवीनिवारण जस्ता कुनै कार्यक्रम सञ्चालन गर्न नियुक्त सामाजिक परिचालकलाई जनाउनेछ ।

(झ) **संरक्षक शिक्षक:** भन्नाले विद्यालयमाबाल समूहलाई सहयोग तथा सहजीकरण गर्न तोकिएको शिक्षकलाई जनाउनेछ ।

३. निर्देशिकाको उद्देश्य:

यस निर्देशिकाको उद्देश्य देहायबमोजिम रहेको छ :

- (क) बालबालिकाको संगठन स्वतन्त्रताको अधिकारलाई व्यवस्थित र प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने ।
- (ख) बाल समूहहरूको गठन, सञ्चालनतथा सहभागितालाई अर्थपूर्ण, नैतिक, सुरक्षित र पारदर्शी तथा समावेशी बनाउने ।
- (ग) बालमैत्री स्थानीयशासनको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा टेवा पुऱ्याउने ।
- (घ) स्थानीयविकासका हरेक प्रक्रियामा सार्थक बालप्रतिनिधित्व मार्फत बालमैत्री पूर्वाधार विकासमा टेवा पुऱ्याउने ।

४. निर्देशिकाको कार्यान्वयन देहायअनुसार हुनेछ ।

- (क) स्थानीयतहमाबाल समूह/सजाँल गठन तथा सहजीकरणका लागि यस निर्देशिकाबमोजिम गर्नु गराउनु स्थानीयतहको दायित्व हुनेछ ।
- (ख) बाल सहभागितातथाबाल समूह सहजीकरणमा क्रियाशिल राष्ट्रिय एवं अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थातथाविकासका साभेदारहरूले यस निर्देशिकाको अवलम्बन गर्नु गराउनु उनीहरूको जिम्मेवारी हुनेछ ।
- (ग) विशिष्टीकृत बाल समूहहरूको सन्दर्भमा यो निर्देशिकालागू हुनेछैन ।

परिच्छेद २ : बाल समूहको गठन

५. बाल समूहको गठन प्रक्रिया

- (१) बाल समूह सामान्यअवस्थामा २५ जनावा सोभन्दा बढी बालबालिका भेलाभई कुनै निश्चितविषयवा क्षेत्रकाबालबालिकाका सरोकारहरूमाकार्य गर्ने तथाउक्त क्षेत्रमाबालअधिकारको प्रचार प्रसार र अनुगमन गर्न गठन गरिएको समूहलाई नै बाल समूह मानिनेछ ।
- (२) सबै बाल समूहहरू यस स्थानीयतहमाअनिवार्य सूचीकृत र नवीकरण हुनुपर्नेछ ।
- (३) एक विद्यालयमा एक बाल समूह रहनेछ । विभिन्न उमेर र विषयगतबाल समूहहरू सोहीबाल समूहअन्तर्गत उपसमूहका रुपमा क्रियाशिल हुन सक्नेछन् ।
- (४) विद्यालयस्तरका बालउपसमूह गठन गर्दा तीन वटा उमेर समूहका (५ देखि ११ वर्ष उमेर समूह, १२ देखि १५ वर्ष उमेर समूह र १६ देखि १८ वर्ष उमेर समूह) आधारमा छुट्टाछुट्टै गठन गर्नुपर्नेछ ।

तर समुदायस्तरका बाल समूह गठन गर्दा १० देखि १८ वर्ष उमेर समूहको एउटै बालसमूह गठन गर्न बाधा पर्ने छैन ।

(५) बाल समूह सामान्यतया ५ प्रकारका हुनेछन् :

(क) समुदायमा आधारित बाल समूहहरू देहायअनुसार हुनेछन् :

- (अ) समुदायमा आधारित बाल समूह निश्चित भूगोलभित्रका बालबालिकालाई समेटेर वानिश्चित भौगोलिक क्षेत्रलाई कार्यक्षेत्र बनाएर गठन भएका बाल समूहहरू भनिनेछ ।
- (आ) यस्ता बालसमूहहरू कुनै टोल, बस्ती, वडा भित्र बालसमूह गठन गर्न सकिन्छ ।
- (इ) यस्ता बाल समूहले सम्बन्धित भूगोल भित्रका सबै उमेर, लिंग, जाति, आर्थिक हैसियत तथा शारीरिक अवस्था कमजोर भएका बालबालिकालाई समेट्ने र उनीहरूको उचित प्रतिनिधित्व तथा सहभागिता हुने सुनिश्चित गर्नुपर्नेछ ।
- (ई) बाल समूहमा उक्त क्षेत्रभित्र सामान्यत ६ महिना वा सो भन्दा बढी स्थायी वा अस्थायी बसोबास भएको बालबालिकामात्र सदस्य बन्न सक्नेछन् ।

(ख) विद्यालयमा आधारित बाल समूहहरू देहायका आधारका बाल समूहहरू हुनेछन् :

- (अ) कुनै विद्यालयमा अध्ययनरत बालबालिकालाई समेटेर उक्त विद्यालयभित्र बाल अधिकार अनुगमन तथा प्रवर्द्धन गर्न गठन भएका बाल समूहलाई विद्यालयमा आधारित बाल समूह भनिनेछ ।
- (आ) सम्बन्धित विद्यालयभित्रका सबै जातजाति, कक्षा, लिंग र आर्थिक तथा शारीरिक अवस्थाबाट कमजोर बालबालिकाको उचित प्रतिनिधित्व र सहभागिता सुनिश्चित गरेको हुनु पर्नेछ ।
- (इ) बाल समूहमा सदस्य बन्न कालागि सम्बन्धित बालबालिका उक्त विद्यालयमा अध्ययनरत हुनु पर्दछ ।

(ग) विषयगत बाल समूहहरू देहायअनुसार हुनेछन् :

- (अ) विषयगत रूपमा निश्चित विषयहरू बालिकाहरूको मात्र सवाल, बालविवाह, स्वास्थ्य तथा सरसफाई, जलवायु परिवर्तन, बालश्रम, एच.आइ.भी. तथा एड्स जस्ता विषयहरूमा कार्य गर्न समुदायमा विशिष्ट ढंगले विषयगत बाल समूहहरू गठन गर्न सकिनेछ ।
- (आ) समुदायमा लुकेर रहेका वा समुदायमा पर्याप्त रूपमा सम्बोधन हुन नसकेका विशिष्ट विषयहरूमा आधारित रहेर गठन भएका यस्ता बाल समूहलाई विषयगत बाल समूह मानिनेछ ।
- (इ) विद्यालयभित्र यस्ता बाल समूह गठन भएमा उक्त समूहलाई विद्यालयस्तरीय बाल समूहकै उपसमूह मानिनेछ ।

(घ) देहायअनुसारका बालसमूह विशिष्टीकृत बाल समूह रहनेछन् :

- (अ) अन्तर्राष्ट्रिय रूपमा नै स्थापित स्वयम् सेवा अभियान तथा संगठनहरू, नेपाल सरकार, प्रान्तीय सरकार र स्थानीय तहका विशिष्टीकृत निकायले विशेष प्रकृतिका आफ्नो संस्थागत बाल समूह गठन गर्न सक्नेछन् ।

(आ) यस्ता बालसमूहहरुको गठन र व्यवस्थापनविधि स्वयं यसकामहासंघ, संरक्षक निकायतथा स्थापितमान्यता र विधानहरुबाट सञ्चालितहुन सक्नेछन् ।

(ङ) बाल समूह सञ्जाल देहायअनुसार गठन गर्न सकिनेछ :

(अ) स्थानीयतहमा सूचीकृत भएकाबाल समूहहरु एक आपसमा भेलाभई एक आपसकाकाम र अभियानहरुलाई साथ सहयोग गर्ने तथा एक आपसका सरोकारहरुलाई सामूहिकीकरण गर्न बाल समूह सञ्जाल गठन गर्न सक्नेछन् ।

(आ) यसरी बाल समूह सञ्जाल गठन गर्दा समुदायमाआधारित, विद्यालयमाआधारित तथाविषयगतबाल समूहहरु सम्मिलित गर्न सकिनेछ ।

६.बाल समूह गठनका लागि सूचना, भेलाको आयोजना तथा अभिमुखीकरण

(१) बाल समूह गठनका लागि सूचना, भेलाको आयोजनातथाअभिमुखीकरण गर्दा सामान्यतया देहायका सिद्धान्त तथा प्रकृया पूरा गर्नु पर्नेछ ।

(क) समुदायमाआधारित बाल समूह गठन गर्न चाहने व्यक्ति, समूहतथा संगठनले बाल समूह गठन गर्ने औचित्य र कारणहरु समेत स्पष्ट पारी न्यूनतमदशदिनअगावै सम्बन्धित समुदायकाबालबालिकातथाअविभावकहरुलाई खुला सूचना दिनुपर्नेछ ।

(ख) यसरी दिइने सूचना सरल नेपालीभाषामा र आवश्यकताअनुसार स्थानीय समुदायद्वारा बोलिने मातृ भाषाहरुमा समेत दिनुपर्नेछ ।

(ग) सूचनाउपलब्ध गराउने विधिमा यस स्थानीयतहवा अन्तर्गतका वडा कार्यालय, नागरिक सूचना केन्द्र, सामुदायिक सहकारी तथा बचत समूहकाकार्यालयहरु, उपभोक्ता समितिकाकार्यालय भवन, प्रहरी चौकी, स्वास्थ्य चौकी, विद्यालय र पहुँचमाआएकाबालबालिकालाई मौखिक रुपमा भेलाका लागि जानकारी दिन सकिनेछ ।

(घ) बाल समूह गठन गर्ने भेलामा सामान्यतया २५जनाबालबालिकाको उपस्थितिहुनु पर्नेछ ।

(ङ) यस्तो भेलाबालबालिकाको लागि सहजपहुँचभएको र सुरक्षित स्थानीय सार्वजनिक स्थलवाभवनहरुमा आयोजना गर्नु पर्नेछ ।

(च) भेलामा छलफलका विषयहरु:बालअधिकारको अवधारणा, बालसहभागिताको अधिकार, बालसहभागितामा नेपालका नीतिगत व्यवस्थाहरु, स्थानीयतहमाबाल समूह गठन गर्नुको कारण र योजना, बाल समूहको मुख्य उद्देश्य र कार्यक्रमहरु रहन सक्नेछन ।

(छ) यस्ता अभिमुखीकरण तथाजानकारीहरु सरल र बालबालिकाले बुझ्ने भाषामाहुनुपर्दछ । यदि बहुसंख्यक सहभागी नेपालीभाषाबुझ्ने खालका छैनन् भने स्थानीयभाषामाअभिमुखीकरण र छलफल चलाउन सकिनेछ ।

- (ज) भेलामा सहभागी सबै वयस्क तथा बालबालिकाको छुट्टाछुट्टै उमेर, जातजाति र लिंग समेत जनाउने गरी उपस्थिति गराउन सकिनेछ ।
- (झ) विद्यालयमा आधारित बाल समूह गठन गर्दा विद्यालयभित्र सबै कक्षामा सूचनाप्रदान गरिनुपर्दछ । एवं भेलाको आयोजनाविद्यालय परिसरभित्रै प्रधानाध्यापक, संरक्षक शिक्षक वा व्यवस्थापन समितिका अध्यक्षको उपस्थितिमा गर्नु पर्नेछ ।
- (ञ) विषयगत बाल समूह गठन गर्दा स्थानीय समुदाय वा विद्यालयजहाँ गठन गर्ने हो त्यसै अनुरूप सूचना गर्ने र भेलाको आयोजना गर्नु पर्नेछ ।

७. नेतृत्व चयन :

- (१) दफा ६ बमोजिमको भेलामा सहभागी बालबालिकाको सहमतिभएमा देहायको आधारमा बाल समूहको नेतृत्व चयन गर्न सकिने छ । कुन विधिबाट नेतृत्व चयन गर्ने भन्ने निर्णय स्वयं उपस्थित बालबालिकामाभक्त छलफल गरी तय गर्नुपर्नेछ :
- (क) बहुपदीय नेतृत्व : बाल समूहमा अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, सचिव, सहसचिव, कोषाध्यक्ष तथा विषयगत संयोजकहरू तय भएको नेतृत्व ।
- (ख) चक्रिय नेतृत्व : बाल समूहमानिश्चित संख्यामा कार्यसमिति सदस्यबन्ने । कार्यसमितिबाट एक अध्यक्ष र सचिव तोक्ने । अर्को बैठकमा अहिलेको सचिव अध्यक्ष हुने र कार्यसमितिको कुनै सदस्य सचिव बन्ने । यही प्रक्रिया आगामी बैठकहरूमा दोहोरिँदै जाने ।
- (ग) संयोजन समूह : बाल समूहमानिश्चित संख्यामा संयोजन समूहबन्ने । बाल समूहको कार्यक्रम र बैठक अनुसार संयोजन, अध्यक्षता र प्रतिनिधित्व गर्ने जिम्मेवारी तोक्ने ।
- (२) बाल समूहको कार्यसमिति संख्या ९ देखि २१ सदस्यीय सम्म बनाउन सकिनेछ ।
- (३) बाल समूहले आवश्यकता अनुसार उपसमितिहरू गठन गरी कार्यक्रमहरू गर्न सक्नेछन् । यस्तो उपसमितिमा ३ देखि १५ जना सम्म सदस्य रहनेछन् ।
- (४) बाल समूहको नेतृत्वमा ५० प्रतिशत बालिका, समग्रमा १० प्रतिशत दलित बालबालिका र ५ प्रतिशत अपाङ्गता भएका बालबालिका सदस्यहरू कालागि सिट संख्या आरक्षित गर्नुपर्नेछ ।
- (५) बाल समूहको पदाधिकारीमा बालक र बालिकाको संख्या बराबरी छान्नु पर्नेछ ।
- (६) एकै बालक वा बालिका दुई वा सो भन्दा बढी बाल समूहको नेतृत्वमा बस्न पाउने छैनन् । तर बाल समूहका नेतृत्वमा रहेको सदस्य सञ्जालको नेतृत्वमा भने बस्न सक्नेछ ।
- (७) समुदायमा आधारित बाल समूहको नेतृत्व न्यूनतम प्रत्येक २ वर्षमा परिवर्तन हुनेछ भने विद्यालयमा आधारित बाल समूहको नेतृत्व परिवर्तन हरेक वर्ष गर्नु पर्नेछ ।
- (८) एकै व्यक्ति बाल समूहको पदाधिकारी अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, सचिव र कोषाध्यक्षको रूपमा एक कार्यकाल भन्दा बढी समय बस्न सक्ने छैन तर कार्यसमितिको सदस्य भने बस्न फरक पर्ने छैन ।
- (९) ८ वर्ष भन्दा कम उमेर समूहका बालबालिकालाई बाल समूहको नेतृत्वमा रहने छैनन् ।

(१०) बाल समूहका सदस्यहरूमाभू नेतृत्वचयनका सन्दर्भमा विवादहरू आएमा देहायको अभ्यास गर्न सकिनेछ :

- (क) नेतृत्व गर्न चाहने सदस्यले आफूले बाल समूहलाई कसरी सक्रिय र बलियो बनाउने भन्ने विषयमाअर्को सदस्यप्रतिनकारात्मकधारणा व्यक्त नगरी छोटो प्रस्तुति गर्न सक्ने ।
- (ख) नेतृत्व गर्न चाहने सदस्यहरू मात्र छलफल गरी सहमतिमा अग्रसर हुने ।
- (ग) नेतृत्वलाई चक्रिय नेतृत्व प्रणालीमा परिवर्तन गर्ने ।
- (घ) नेतृत्व गर्न चाहनेहरूमाभूको सान्दर्भिक समितिबनाई उक्तसमितिको जिम्मेवारी प्रदान गर्ने ।
- (ङ) उल्लेखिततरिकाबाट विवाद समाधाननभएमा नेतृत्वकालागि सदस्यहरू मध्यबाट मतदान प्रक्रियाबाट चयन गर्नुपर्नेछ । मतदान प्रक्रियाको सहजीकरण संरक्षक शिक्षकवावयस्क सहजकर्ताबाट गर्नु पर्नेछ । मतदानप्रक्रियामाजाँदाव्यक्तिगतप्रचारप्रसार गर्न नपाउने व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

८. सञ्जालहरूको गठन

- (१) बाल समूहहरूबीचआपसी समन्वय, सहकार्य बढाउने तथा सवालहरूको सामूहिकीकरण गर्ने र एक आपसबाट सिकाईका अवसर सृजना गर्न बाल समूह सञ्जालको गठन गर्न सकिनेछ ।
- (२) बाल समूह सञ्जाल वडा स्तर र पालिका स्तरका हुनेछन् । स्थानीयतहमाआवश्यकता महसुस भएमाजिल्लातहमापनिबाल समूह सञ्जाल गठन गरी सञ्चालन गर्न सकिनेछ ।
- (३) बाल समूह सञ्जाल गठन गर्नका लागि पालिका र वडातहमाबाल समूहहरूको प्रतिनिधि भेलाको आयोजना गर्नु पर्नेछ ।
- (४) यस्तो भेलामा सञ्जालले समेट्ने क्षेत्रका (समुदाय, विद्यालयतथाविषयगत) बाल समूहहरूलाई भेलाको मितिभन्दा १५ दिनअगावै सूचनाप्रदान गर्नुपर्दछ । सूचनामादेहायकाविषयवस्तु समेटिएको हुनु पर्नेछ :
 - (क) भेलाको मिति, समय र स्थान,
 - (ख) भेलामा छलफल हुने विषयहरू,
 - (ग) भेलामा आमन्त्रण गरिएको प्रत्येक बाल समूहको प्रतिनिधि संख्या (जातजाति, लिंग समेत तय गरिएको भए सो समेत)
 - (घ) भेलामा सहभागीका लागि उपलब्ध हुने सेवा र सुविधा,
 - (ङ) भेलामा सहभागीकालागि उपलब्ध नहुने सेवा र सुविधा, र
 - (च) अन्य आवश्यक विषयवस्तु ।
- (५) बाल समूहकाप्रतिनिधिहरूले भेलामा सहभागीहुन देहायका शर्त पूरा गर्नु पर्नेछ ।
 - (क) आफ्नो बाल समूहमा छलफल गरी निर्णय गरेको हुनु पर्नेछ, ।
 - (ख) विद्यालयबाट भेलामा सहभागीहुनतथा सञ्जालको नेतृत्वमाप्रतिस्पर्धा गर्न सहमति दिइएको हुनु पर्नेछ,

- (ग) समुदायमा आधारित बाल समूहको हकमा भेलामा सहभागी हुन तथा नेतृत्वमा प्रतिस्पर्धा गर्न अविभावकको सहमति लिनु पर्नेछ ।
- (६) बाल समूहले भेलामा दुई वा सो भन्दा बढी सहभागीमाग भएको अवस्थामा बालक, बालिका तथा सबै जातजातिको समानुपातिक प्रतिनिधित्वको व्यवस्था गराउनु पर्नेछ ।
- (७) सञ्जाल भेलामा सहभागी हुने बाल समूह प्रतिनिधि उक्त सञ्जालको भौगोलिक क्षेत्र भित्र बसोबास भएको हुनु पर्नेछ ।
- (८) सञ्जालको नेतृत्व चयन भेलाको सहमतिको आधारमा दफा ९ मा व्यवस्था भएबमोजिमको हुनेछ । सञ्जालको नेतृत्वको पुनः गठन प्रत्येक वर्ष गर्नु पर्नेछ ।

९. नेतृत्व चयनमा प्रतिस्पर्धा र सहकार्यको व्यवस्थापन

- (१) बाल समूह तथा सञ्जालको नेतृत्व चयनका सन्दर्भमा बाल बालिकामा अस्वस्थ प्रतिस्पर्धा हुनबाट रोक्न समझदारीमा नेतृत्व चयनलाई प्राथमिकता दिनु पर्नेछ ।
- (२) समक्षमताका प्रतिस्पर्धीहरूलाई सहमति गराई एक आपसलाई स्वीकार्न सक्ने बनाउन पहिलो प्रयत्न गर्नु पर्नेछ ।
- (३) प्रतिस्पर्धी बाल बालिकालाई चक्रिय नेतृत्व, संयोजन समूह वा उपसमितिहरूको गठनबाट विभिन्न जिम्मेवारीहरू प्रदान गरी उनीहरूको भूमिका र सक्रियतालाई सहयोग गर्न सकिनेछ ।
- (४) बाल बालिकामा भूतले प्रतिस्पर्धामा वयस्कहरूको प्रभाव र स्वार्थ तथा चाहना र प्रभावबाट मुक्त राख्नु पर्नेछ ।

१०. आवद्धता तथा सूचीकरण

- (१) समुदाय तथा विद्यालयमा गठन भएका बाल समूहहरू गठन भएको एक महिना भित्र चौरीदेउराली गाउँपालिका र वडा कार्यालयमा सूचीकृत गर्नु पर्नेछ । वडा कार्यालयमा सूचीकृत भएका बाल समूह/सञ्जालको विवरण वडा कार्यालयबाट नियमित रूपमा गाउँपालिकामा पठाउनु पर्नेछ । यसरी सूचीकरण भएका बाल समूहहरूलाई गाउँपालिकाबाट सूचीकरणको प्रमाण पत्र प्रदान गरिने छ । बाल समूह सूचीकृत गर्ने र प्रमाण पत्र प्रदान गर्ने कार्य महिला बाल बालिका तथा जेष्ठ नागरिक शाखाले गर्नेछ ।
- (२) विद्यालयमा गठन भएका बाल समूहको आवद्धता स्वयं विद्यालयसँग र समुदायमा गठन भएका बाल समूहको आवद्धता गाउँकार्यपालिकाको कार्यालयसँग रहनेछ ।
- (३) बाल समूह सूचीकरण हुँदा समूहको नाम, उद्देश्य, कार्यसमितिका पदाधिकारी तथा सदस्यको नाम, सहजकर्ताको नाम र सम्पर्क ठेगाना र आवद्ध निकाय खुलाइएको हुनुपर्नेछ ।
- (४) सूचीकृत बाल समूहहरू हरेक वर्ष अद्यावधिक गर्न सकिने छ । यसरी अद्यावधिक हुँदा सम्बन्धित समूहले अद्यावधिक गर्ने व्यहोराको निवेदन, बाल समूहको वार्षिक भेलाको उपस्थिति र

- विद्यमानकार्यसमितिको नामावली, सहजकर्ताको नाम र सम्पर्क ठेगाना र बाल समूहले अधिल्लो वर्ष सम्पन्न गरेका विभिन्नगतिविधिको कार्यप्रगति संलग्न गर्नु पर्नेछ ।
- (५) विद्यालयमा आधारित बाल समूहले अद्यावधिकको लागि निवेदन दिँदा सम्बन्धित विद्यालयको सिफारिश पत्र संलग्न गर्नु पर्नेछ ।
 - (६) आवद्धता तथा सूचीकरणका लागि बाल समूहको नाम भेलाका सहभागी बालबालिकाले आपसी सहमतिमा जुराउन सक्ने छन् । बाल समूहको नाम त्यसै क्षेत्रको अर्को बाल समूहको नामसँग मिलेमा दोहोरो पर्ने गरी राख्न सकिने छैन ।
 - (७) बाल समूहको नामसँग कुनै पनि निजी वा गैर सरकारी संस्थाको नाम जोड्न सकिने छैन ।
 - (८) बाल समूहको सूचीकरण तथानवीकरणका लागि सहजकर्ता निकाय, व्यक्तिले अनिवार्य उपस्थित भई प्रमाणित र सहमति प्रदान गर्नु पर्नेछ ।
 - (९) सूचीकृत तथानवीकरण भएका बालकलवको प्रतिवेदन गाउँ कार्यपालिकाले गायत बाल अधिकार संरक्षणको क्षेत्रमा कार्यरत अन्य सरकारी निकायमा पठाउनु पर्नेछ ।

परिच्छेद ३ : सहजकर्ता सम्बन्धी व्यवस्था

११. सहजकर्ता संस्था, निकाय र व्यक्तिहरू:

- (१) बाल समूहको गठन तथा सञ्चालन वयस्क सहजकर्ता वा सहजकर्ता संस्थाको अनुपस्थितिमा मान्य हुने छैन
- (२) प्रत्येक बाल समूहको एक वयस्क सहजकर्ता वा सहजकर्ता संस्था हुन जरुरी हुने छ ।
- (३) सहजकर्ताले बाल समूहको बैठक, योजना निर्माण, कार्यान्वयन तथा विषयगत छलफललाई सहजीकरण गर्ने, बालबालिकाको सरोकारको क्षेत्रमा उपयुक्त उपायहरू सुझाउने तथा श्रोतमा उनीहरूको पहुँच बनाउन सहयोग गर्नु पर्नेछ ।
- (४) बाल समूहका गतिविधि र त्यसबाट उत्पन्न परिणाम प्रति सहजकर्ता व्यक्ति, संस्था वा निकाय नैतिक जिम्मेवारी रहनेछ ।
- (५) सहजकर्ताको छनौटमा बाल समूहको सहमति र स्वीकार्यता अनिवार्य रहनेछ ।
- (६) एक सहजकर्ता व्यक्तिलाई समूहले अधिकतम दश वटा बाल समूहलाई सहयोग पुर्याउन सक्नेछ ।

१२. वयस्क सहजकर्ताको चयन

- (१) वयस्क सहजकर्ताको चयन बाल समूह गठन गर्न तथा बालबालिकाको समूहको गतिविधि प्रवर्द्धन र सहजीकरण गर्ने कार्यमा सहयोग गर्ने संस्था वा स्थानीय तहले नियुक्त गर्नेछ । यसरी सहजकर्ता चयन गर्दा बाल समूहको सहमति अनिवार्य हुनेछ ।
- (२) वयस्क सहजकर्ताले सहजीकरण गरेबापत बाल समूहसँग कुनै पारिश्रमिक लिनु पाउने छैन । तर सहयोगी संस्था वा स्थानीय तहले निश्चित पारिश्रमिक वा प्रोत्साहन भत्ता उपलब्ध गराउन बाधा पर्ने छैन ।

(३) विद्यालयमा आधारित बाल समूहको सहजकर्ता शिक्षकहरूमध्येबाट, समुदायमा आधारित बाल समूहको सहजकर्ता स्थानीय बाल संरक्षण समिति वा बालमैत्री स्थानीय शासन समन्वय समितिका सदस्य वा संस्थाको तर्फबाट तोक्न सकिनेछ ।

(४) सहयोगी संस्था वा विद्यालयले नियुक्त गरेको अवस्थामा बाहेक वयस्क सहजकर्ता स्थानीय व्यक्ति हुनु पर्नेछ ।

१३. बाल समूहको सहजकर्ता हुनका लागि चाहिने योग्यता

- (१) बाल समूहको सहजकर्ता हुन कालागि निम्न योग्यता भएको व्यक्ति हुनु पर्दछ :
 - (क) बाल समूहका पूर्व सदस्य भएका लाई पहिलो प्राथमिकता दिइनु पर्नेछ ।
 - (ख) वयस्क सहजकर्ता न्यूनतम १२ कक्षा उत्तीर्ण तथा १९ देखि ३० वर्ष उमेर समूहको व्यक्ति हुनेछ । तर विद्यालय शिक्षकको हकमा भने उमेर हद लागू हुने छैन ।
 - (ग) बाल अधिकार बारे जानकार, सचेत, संवेदनशील तथा तालिम प्राप्त गरेको ।
 - (घ) बालमैत्री व्यावहारिक सचेत र अभ्यस्त रहेको ।
 - (ङ) बाल बालिका प्रति सकारात्मक धारणा राख्ने ।
 - (च) बाल बालिका विरुद्ध कुनै पनि हिंसा नगर्न प्रतिवद्ध भएको ।
 - (छ) कुनै पनि राजनीतिक दल वा राजनीतिक संगठनको सक्रिय जिम्मेवारीमा नरहेको ।
 - (ज) फौजदारी अपराधमा संलग्न नभएको ।
 - (झ) स्थानीय समुदायमा बसोबास भएको ।
 - (ञ) मदिरा, सुर्ती, चुरोट, लागू औषधको अम्मल नभएको ।
 - (च) यसरी सहजकर्ता छनौट गर्दा उल्लेखित योग्यता पुगेका मध्येबाट बाल समूहका पूर्व सदस्य भएका व्यक्तिहरूलाई प्राथमिकता दिन सकिने छ ।

१४. वयस्क सहजकर्ताको भूमिका र सीमितता

- (१) स्थानीय वयस्क सहजकर्ता बाल अधिकार प्रति प्रतिवद्ध, स्वयंसेवी भावनाको र दफा १३ मा उल्लेख गरिएको योग्यता भएको व्यक्ति हुनु पर्नेछ र यस्ता वयस्क सहजकर्ताले बाल समूहमा देहायका भूमिकाहरू निर्वाह गर्नु पर्नेछ ।
 - (क) बाल समूहको बैठक, योजना तथा कार्यक्रम र निर्माण कार्यान्वयनमा सहजीकरण ।
 - (ख) बाल समूहलाई स्थानीय सरोकारवालालाई जानकारीसँग सम्पर्क, सम्बन्ध विस्तार गर्न सहजीकरण गर्ने ।
 - (ग) बाल समूहले गर्ने कार्यक्रमहरू कालागि स्थानीय श्रोतहरू जुटाउन सहयोग गर्ने ।
 - (घ) बाल समूहका सामग्रीहरूको उपयुक्त प्रयोग भएन भएको अनुगमन गर्ने र सम्पत्तिको संरक्षण गर्ने ।
 - (ङ) बाल समूहका सदस्यहरूमा भएका विवादहरूको समाधान गर्न सहयोग गर्ने ।
 - (च) बाल समूह र अन्य समुदायबीच विवाद उत्पन्न भएमा त्यसको समाधानका लागि सहजीकरण गर्ने ।

- (छ) बाल समूहलाई बालअधिकार एवं बालविकासका सवाल सम्बन्धी सूचना सामग्रीहरू उपलब्ध गराउन पहल गर्ने ।
- (ज) आवश्यकताअनुसार बालअधिकार, बालसहभागिता, बाल समूह सहजीकरणका प्रशिक्षण, गोष्ठी तथा तालिमहरूमा सहभागी हुने ।
- (झ) बाल समूहका सदस्य आफ्नो समुदायबाहिर अन्यकुनै कार्यक्रममा सहभागी हुनुपरेमा वयस्क संरक्षकको भूमिकानिभाउने ।
- (२) वयस्क सहजकर्ताले बाल समूहको सहजीकरण गर्दा गर्न नहुने कार्यहरू :
- (क) बाल समूहको बैठक तथा छलफल आफैले सञ्चालन गर्ने ।
- (ख) बाल समूहको योजना आफैले बनाउने, निर्णयहरू आफैले गर्ने र सदस्यहरूलाई निर्णयमा सहमतमात्र गराउने ।
- (ग) बाल समूहलाई कुनै निश्चित निर्णय गर्न लगाउने वा निश्चितविषयमा आफ्नो धारणा लादने ।
- (घ) बाल समूहका तर्फबाट निर्णायकतह तथा संयन्त्रहरूमा प्रतिनिधित्व गर्ने ।
- (ङ) बाल समूहका सदस्यहरूलाई हप्काउने, हिंसा तथा दुर्व्यवहार गर्ने वा धम्की दिने ।
- (च) बाल समूहका सदस्यहरूमा भ्रजात, धर्म, लिंग, उमेर, भाषा, भूगोल, शारीरिक तथा आर्थिक हैसियतलगायत कुनै पनि आधारमा भेदभाव गर्ने ।
- (छ) बाल समूहका सम्पत्ति, वचन रकमहरू जथाभावीप्रयोग गर्ने वा व्यक्तिगत हितमा उपयोग गर्ने ।
- (ज) बाल समूहका सदस्यहरूलाई एक अर्काविरुद्ध भड्काउने, कुनै निश्चितव्यक्ति, जाति, समूह, सम्प्रदाय, दल तथा संगठनको पक्षवाविपक्षमा उभिन तथा गतिविधि गर्न लगाउने ।
- (झ) बाल समूहका सदस्यहरूलाई हिंसात्मकगतिविधि, सार्वजनिकधनजनमा क्षतिपुग्ने गतिविधितथा अलोकतान्त्रिक र घृणा फैलाउने कार्य गर्न प्रोत्साहित गर्ने ।
- (ञ) बाल समूहका सदस्यहरूको उचित सुरक्षाको सुनिश्चिततानगरी समुदायबाट बाहिर पठाउने वा कार्यक्रमहरूमा संलग्न नगराउने ।
- (३) सहजकर्ताले नियम १४ (२)मा उल्लेखितव्यवहार तथा गतिविधि गरेमा आवश्यक प्रमाण सहित सम्बन्धित गाउँ कार्यपालिका वा सहयोगी संस्था वा विद्यालयमा सरोकारवाला जो कोहीले उजुरी दिन सक्नेछन् । उल्लेखित गर्न नहुने व्यवहारको सम्बन्धमा सहजकर्तानियुक्ति गर्ने संस्थाले त्यस्ताव्यक्तिसँग अग्रिम प्रतिवद्धता लिन सक्नेछ ।
- (४) सहजकर्ता विरुद्ध परेको उजुरी र गुनासोको छानविन गरी दोषी पाइएमा सम्बन्धित सहजकर्तालाई चेतावनीदिने, सहजकर्ताबाट हटाउने वा आगामी निश्चित अवधिसम्मकालागि सहजकर्ता बन्न रोक लगाउने वा अन्य आवश्यक कारवाही गरी पदबाट हटाउने कार्य नियुक्त गर्ने संस्थाले गर्न सक्नेछ ।
- (५) उजुरीका छानविन तथा निर्णयका क्रममा सम्बन्धित सहजकर्तालाई आफ्नो भनाई र स्पष्टीकरण राख्ने अवसरबाट वञ्चित गरिनेछैन ।

परिच्छेद ४ : बाल समूहको बैठक तथाकार्यक्रम सम्बन्धीव्यवस्था

१५. नियमित बैठक तथा छलफलका विषयहरू

- (१) बाल समूहको बैठकको आयोजनाविद्यालयबन्दभएको समयमा र दिनको समयमा सबै सहभागीहरूकालागिपहुँचका दृष्टिकोणले उपयुक्त स्थानमा मात्र सञ्चालन गर्नु पर्नेछ ।
- (२) बैठकमा वयस्क सहजकर्ताको उपस्थिति अनिवार्य हुनुपर्नेछ ।
- (३) बैठक सामान्यतयाअधिकतम २ घण्टाभन्दा बढी समय बस्ने छैन ।
- (४) बैठकको निर्णय तथाउपस्थिति बैठक पुस्तिका (माइन्युट) उतार गरी राख्नु पर्नेछ ।
- (५) बैठकमा सामान्यतया निम्न प्रस्तावहरूमा छलफल हुन सक्नेछ :
 - (क) अघिल्लो बैठकपछि भएका कार्यक्रम तथा प्रगतिहरूको समीक्षा
 - (ख) बाल समूहकाबारेमा सदस्यतथाअन्य बालबालिका र व्यक्तिहरूको धारणा
 - (ग) स्थानीयबालअधिकारको सवाल र गर्नुपर्ने गतिविधि
 - (घ) आगामीकार्यक्रमको मिति, स्थान र समय तय, जिम्मेवारी विभाजन र श्रोत संकलनतथाआवश्यकताअनुसार अन्यविषयहरू ।

१६. कार्यक्रम योजनानिर्माण:

- (१) देहायकाअवस्थालाई ध्यानदिई बालबालिका सम्बन्धी योजना निर्माण गर्नु पर्ने छ ।
 - (क) बाल समूहको बैठक तथावार्षिक भेलाले योजनानिर्माण गर्ने छ । यसरी योजनानिर्माण गर्दा मासिक एउटा कार्यक्रम राख्नु पर्नेछ ।
 - (ख) बाल समूहको कार्यक्रम योजनानिर्माण गर्दा स्थानीयपर्व, मौसम, खेतीपातीको क्यालेन्डर, विद्यालयको शैक्षिकक्यालेन्डरसँग नजुध्ने गरी बनाउनु पर्नेछ ।
- (२) बाल समूहको कार्यक्रममूलतः देहायको विषयमा केन्द्रीत हुनु पर्नेछ :
 - (क) बालअधिकारको प्रचार प्रसार : बालबालिकाले स्थानीयतहमागीत, कविता, खेल, कथा, वक्तृत्वकला, चित्रकला, भित्ते पत्रिका, सडक नाटक, रेडियो कार्यक्रम,पत्रपत्रिकामा लेख लेखेर आदिको माध्यमबाट बालअधिकारका बारेमा प्रचार प्रसार गर्ने ।
 - (ख) बालअधिकार अनुगमन : बाल समूहहरूले आफ्नो क्षेत्रकाविभिन्न स्थानीयतहमागुनासो पेटिका राखेर, साथीहरूको समूहमा छलफल गरेर, आफ्नो विद्यालयतथा समुदायको अनुगमन भ्रमण गरेर बालअधिकारको अवस्थाको अनुगमन गर्न सक्ने छन् । बाल समूहले अनुगमनबाट देखेका विषयहरू विद्यालयव्यवस्थापन समिति, गाउँपालिकाको कार्यालय, गाउँशिक्षा समिति, बालसंरक्षण समितिवा सहयोगी संस्था समक्षआवश्यककारवाहीका लागि प्रस्तुत गर्न सक्नेछन्।
 - (३) सेवाकालागि सम्प्रेषण र सुभाष : बाल समूहहरूले आफ्नो समुदायतथाविद्यालयमा हिंसा, शोषण, दुर्यवहार, शिक्षातथा स्वास्थ्यबाट वञ्चितभएकाबालबालिका फेला परेमा वात्यस्तागुनासोहरू

आएमासेवाप्रदायक संस्थाहरूसँग सम्पर्क गरी सम्बन्धितबालबालिकालाई सेवाको लागि सिफारिस गर्ने लगायत यस्ता बालबालिकाको विकास र संरक्षणमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सकिनेछ ।

- (४) शैक्षिक तथा व्यक्तित्व विकासका कार्यक्रमहरू : बाल समूहहरूको सदस्यहरूकालागि व्यक्तित्व विकास तथा शैक्षिक विकासका विभिन्न रचनात्मक गतिविधिहरू, खेलकुदका गतिविधिहरू, बालभित्ते पत्रिका, बालकला, हिज्जे प्रतियोगिता, छोटो समयका विभिन्न सीप, कलाका प्रशिक्षण कार्यहरू ।
- (५) सामुदायिक स्वयंसेवा :
- (क) बाल समूहका १४ वर्षभन्दा माथिका बालबालिकाले सुरक्षित ढंगले वयस्कहरूको साथमा गर्ने सामुदायिक स्वयंसेवाका कार्यहरू गर्न सक्नेछन् । तर यस्तो सामुदायिक स्वयंसेवाका कार्य दैनिक ६ घण्टाभन्दा बढी र लगातार ३ घण्टाभन्दा बढी हुने छैन ।
- (ख) सामुदायिक स्वयंसेवाका कार्यहरूमा बालबालिकाको नैतिक र भौतिक सुरक्षाको सुनिश्चितता हुनुपर्नेछ ।
- (ग) प्रचलित कानून बमोजिम निष्कृष्ट वा जोखिम युक्त बालश्रम तथा बालश्रम ठहरिने गतिविधिमा बालबालिकाले स्वयंसेवा गर्न सक्नेछैनन् ।
- (६) निर्णय प्रक्रियालाई प्रभावित पार्ने : बाल समूहहरूले सामूहिक रूपमा वा प्रतिनिधि मार्फत् बाल अधिकारका सरोकारहरूलाई स्थानीय योजना तथा नीतिहरूमा सम्बोधन गराउन कालागि बाल भेला, अन्तर्क्रिया, बाल सुनुवाई, प्रतिनिधि मण्डल भेटघाट जस्ता कार्यक्रमहरू ।

१७. बाल समूहले सञ्चालन गर्न सक्ने कार्यक्रमहरूको सीमा:

- (१) कुनै राजनीतिक दल वा त्यसको भातृ संगठनका पक्षपोषण वा विरोध गर्न ।
- (२) समुदायको सार्वजनिक बानिजी सम्पत्ति दुरुपयोग तथा कसैको जीउ ज्यानमाथि क्षति पुऱ्याउने कार्य ।
- (३) समुदायकानिश्चित जातजाति, धर्म, क्षेत्र वा पेशाकर्मी प्रति गलत भावना र दृष्टिकोण सम्प्रेषण गर्ने कार्य ।
- (४) हिंसा र दुर्यवहार पीडित तथा प्रभावित बालबालिकाको गोपनीयता भंग हुने र पहिचान खुल्ने गतिविधिहरू ।
- (५) सांस्कृतिक कारण बाहेक रातको समयमा र आफ्नो विद्यालय वा समुदायभन्दा बाहिर गएर गरिने गतिविधितथा कार्यक्रमहरू । तर प्रतिस्पर्धा वा आयोजकहरूले उचित सुरक्षा प्रबन्ध गरेको अवस्थामा भने समुदाय वा विद्यालयभन्दा बाहिर गएर कार्यक्रम गर्न सकिने छ ।
- (६) उचित सुरक्षाको प्रबन्ध र आवश्यक पूर्व अनुमति बेगर सहभागीहरू जिउ ज्यानमा खतरा पुग्ने शाहसिक खेलहरू खेलाउने कार्यहरू ।
- (७) बाल समूह कोष निर्माण वा आयआर्जन कालागि बालश्रम तथा कुनै पनि व्यापार, व्यवसाय गर्ने कार्यहरू ।
- (८) सिंगो परियोजना सञ्चालन गर्ने वा ठूला र लामो समयका गतिविधिहरू सञ्चालन गर्ने कार्य ।
- (९) सामाजिक रूपमा अस्वीकार्य तथा नकारात्मक सामाजिक प्रभाव पार्ने कार्यहरू ।
- (१०) सामाजिक शान्ति सुव्यवस्था तथा सुरक्षामा नकारात्मक असर पर्ने देखिएमा बाल अधिकारकर्मी, स्थानीय बाल संरक्षण समिति तथा बालमैत्री शासन समन्वय समितिका

परामर्शमासुरक्षानिकायवागाउँपालिकावाविद्यालयले निश्चितगतिविधिलाई रोक लगाएकाकार्यहरू ।

परिच्छेद ५ : बाल समूहको सदस्यता सम्बन्धीव्यवस्था

१८. सदस्यतावितरण र व्यवस्थापन

- (१) बाल समूहले स्वतन्त्र रुपमा आफ्नो सदस्यतावितरण गर्नसक्ने छ । बाल समूहको सदस्यहुन सोहीविद्यालयको विद्यार्थी वा सोही समुदायमावसोवास भएको बालबालिकाहुनुपर्दछ ।
- (२) कुनै बालबालिकाले सदस्य बन्नचाहेमा सामान्यतया बाल समूहले सदस्य बनाउनु पर्दछ ।
- (३) कुनै पनिबालबालिकालाई सदस्यबन्नकालागिदवाबदिन पाइने छैन ।
- (४) सदस्यनभएकै कारण बाल समूहले आयोजना गर्ने खुला र सार्वजनिककार्यक्रममाकुनै बालबालिकालाई सहभागी गराउन रोक लगाउन पाइनेछैन ।
- (५) सदस्यहरूको अभिलेख बाल समूहले आफ्नै रजिष्टरमा राख्न सक्नेछ । यसरी अभिलेख राख्दा देहायका विवरण उल्लेख हुनुपर्दछ :
 - (क) बालबालिकाको नाम, थर,
 - (ख) ठेगाना,
 - (ग) उमेर, लिंग, (विद्यालयमा भए कक्षा),
 - (घ) अभिभावकको नाम, सम्पर्क फोन नम्बर, फोटो (उपलब्ध भएसम्म) ।
- (६) बाल समूहले आफ्नो सदस्यलाई सदस्यता-पत्र पनि वितरण गर्न सक्नेछ ।
- (७) बाल समूहका सदस्यहरूकालागिन्यूनतम सदस्यताशुल्कतोक्न सकिनेछ । तर कुनै बालबालिकाले केही कारणवश सदस्यताशुल्कतिर्न नसकेकै कारणले उसलाई सदस्य बन्नबाट रोक्न सकिनेछैन ।
- (८) बाल समूहका सदस्यहरूले तिर्ने सदस्यताशुल्कवानवीकरण शुल्कन्यून र स्थानीयअभिभावकहरूको क्षमताले धान्न सक्ने हुनुपर्नेछ ।
- (९) बाल समूहमाविभिन्नश्रोतबाट जम्माहुनआएको रकमको संरक्षण विद्यालयव्यवस्थापन समितिवा स्थानीयबालमैत्रीशासन समन्वय समितिवावयस्क सहजकर्ताले पारदर्शी ढंगले राख्नु पर्नेछ ।

१९. प्रतिनिधित्व र सहभागिताको समानअवसरको व्यवस्थापन

- (१) बाल समूहका सदस्यहरूले उपयुक्तअवसरहरू प्राप्त गरी आफ्नो व्यक्तित्वविकास गर्न समानअवसर प्राप्तगरुन् भन्ने मान्यताबाल समूहको नेतृत्व गर्ने समूहले राख्नुपर्दछ । बालप्रतिनिधिर सहभागितामा देहायका विषयमा ध्यानदिनु पर्नेछ ।
 - (क) समानअवसर र प्रतिनिधित्वकालागिविषयगत समूहहरू बनाएर सोहीअनुसार नियमितवापालैपालो प्रतिनिधित्व र सहभागिताको अवसर प्रदान गर्ने ।

- (ख) आयोजक संस्थावानिकायले तोकेको अवस्थामाबाहेक पालैपालो सबै सदस्यहरूलाई सहभागिताको अवसर दिनुपर्नेछ ।
- (ग) बाल समूहको प्रतिनिधित्व गर्ने व्यक्तिले कुनै कार्यक्रममा जानु अघि आफ्नो समूहका सदस्य र सहजकर्तासँग आफूले के कस्ता सवाल उठाउने भनि छलफल र परामर्श गर्नुपर्नेछ ।
- (घ) बाल समूहका सदस्यकुनै कार्यक्रममा बैठकमा सहभागी भएपछि आफ्नो समूहका सदस्यहरू र सहजकर्ताको बैठक राखीआफू सहभागीभएको कार्यक्रमको बारेमा जानकारी दिनुपर्नेछ । प्रतिवेदनलेखेर बाल समूहको फाइलमा माइन्टसँगै राख्नुपर्नेछ ।

२०. सदस्यबीच रहेको फरक मतको सम्मानतथाकार्यक्रमको सहजीकरण सामान्यतयाबाल समूहमासिर्जना हुने फरक मत देहायकाउपायहरु अवलम्बन गरी समाधान गर्न सकिनेछ :

- (१) बाल समूहको योजनानिर्माण लगायतका छलफलमा सबै सदस्यहरूलाई स्वतन्त्र र छोटो रूपमाआफ्नो विचार राख्न लगाउनु पर्दछ ।
- (२) बाल समूहको बैठक बस्ने, छलफल गर्ने तथा नेतृत्वचुन्ने प्रक्रियाकाबारेमा आचार संहिता निर्माण गर्नु पर्दछ ।
- (३) बाल समूहका सदस्यहरूमाभ्रकार्यक्रमआयोजना गर्ने सन्दर्भमा फरक प्रस्तावहरू प्राप्तभएमातीकार्यक्रमहरूको सूचीबनाउने र सदस्यहरूलाई आपसी छलफल गरी कार्यक्रमहरूको प्राथमिकता साथ छनौट गर्न लगाउनु पर्नेछ । कार्यक्रमको छनौट गर्दा देहायका आधारमा गर्नु पर्नेछ ।
 - (क) बालबालिकाले रुचिकर मान्ने, सृजनात्मक, खेलकुदतथाबौद्धिक विकासकाकार्यक्रमहरूलाई पहिलो प्राथमिकता दिने ।
 - (ख) बालअधिकारको प्रचार प्रसार हुने र अविभावक, निर्णयकर्ताहरू तथा समुदायमाभ्रबालबालिकाको सरोकारहरू प्रस्तुत गरिने कार्यक्रमहरूलाई प्राथमिकता दिने ।
 - (ग) बाल समूहले गर्न नहुने भनेका कार्यक्रमहरू छनौट नगर्ने ।
 - (घ) बाल समूहलाई धेरै आर्थिक भार पर्ने तथालामो समय लाग्ने कार्यक्रमहरू छनौट नगर्ने ।
 - (ङ) समुदाय र समुदायकाअन्य संस्थाहरूसँग द्वन्द्ववा मनमुटाव हुनसक्नेकार्यक्रमहरू नगर्ने ।
 - (च) धेरै दिनविद्यालयशिक्षालाई असर पर्ने वाकक्षा छाडी तयारी गर्नुपर्ने कार्यक्रमहरू नगर्ने ।
 - (छ) अन्यबाल समूहवा संस्थाले भर्खरै गरिसकेका समानकिसिमकाकार्यक्रमहरू भएत्यसलाई प्राथमिकतामा पछाडि राख्ने ।
- (४) बाल समूहका सदस्यहरूमाभ्र स्थानीय सरोकारका विषयमा फरक विचार वाधारणाहरू आएमातीधारणाहरूलाई समावेश गरी साभाधारणा बनाउनुपर्नेछ । यसकालागि देहायका कार्यहरू गर्न सकिनेछ ।
 - (क) सबै सदस्यहरूले सम्बन्धितविषयमापालैपालो आफ्नाविचारहरू छोटकरीमा राख्दिने । विचार राख्दाअरुको विचारलाई गलतभन्ने, होच्याउने वासिधै नकार्ने विषयलाई प्रशय नदिने ।

- (ख) फरक फरक धारणाहरूलाई समेटेर कुनै सदस्यले एकै धारणा प्रस्ताव गर्न लगाउने ।
- (ग) यद्विनितान्तविपरीत धारणाहरू आएमा बाल समूहको बैठकमा ती फरक धारणाहरूलाई र त्यसलाई समर्थन गर्ने सदस्य संख्यापनि लेख्ने । तर, बहुमत सदस्यहरूले व्यक्त गरेको धारणा अनुसार बाल समूहले गतिविधि सञ्चालन गर्ने ।
- (५) बाल समूहका सदस्यहरूमा भौतिक वा संगठन व्यवस्थापनका विषयमा फरक धारणा भएमा देहाय बमोजिम सहजीकरण गर्न सकिनेछ ।
 - (क) बाल समूहका सदस्यहरूमा भौतिक नै फरक मतको विषयमा छलफल गरी आपसी सहमति सृजना गर्ने ।
 - (ख) बाल समूहका सदस्यहरूले उठाएको फरक मतको विषय र उनीहरूले दिएका तर्क तथा प्रमाणहरूको सूची बनाउने ।
 - (ग) विद्यालयका प्रधानाध्यापक वा समुदायमा आधारित बाल समूहको हकमा आवद्ध समितिका संयोजकले सम्बन्धित फरक मतमा अध्ययन गरी निर्णय प्रदान गर्ने ।
- (६) बाल समूह भित्र आउने फरक मतको समाधान गर्ने बैठकमा वयस्क सहजकर्ता र आवद्ध समिति वा निकायका प्रमुखको अनिवार्य उपस्थिति हुनुपर्नेछ ।

परिच्छेद ६ : बाल समूहको आर्थिक कोष व्यवस्थापन तथा सहायता

२१. आर्थिक व्यवस्थापन

- (१) बाल समूहको आर्थिक कोषमा देहायको रकम रहनेछ ।
 - (क) स्वेच्छिक रुपमा उठेको सदस्यहरूको नवीकरण वा मासिक शुल्क,
 - (ख) चन्दा तथा सहयोग,
 - (ग) संस्थाहरूबाट प्राप्त हुने आर्थिक सहायता,
 - (घ) विद्यालयबाट प्राप्त हुने आर्थिक सहायता,
 - (ङ) गाउँपालिकाबाट प्राप्त हुने आर्थिक सहायता,
 - (च) स्थानीय समूह तथा निजी क्षेत्रहरूबाट प्राप्त हुने सहायता र
 - (छ) यस्तै अन्य आय ।
- (२) बाल समूहले आर्थिक सहायताको निम्ति सामान्य निवेदन दिए पुर्यानेछ । बाल समूहकालागि सामान्यतया पाँच हजार रुपैयाँ भन्दा बढीको सहयोग दिनु परेमा नगद प्रदान नगरी सोभैं जिन्सी वा सेवा खरिद गरी सहयोग गर्न सकिनेछ ।

- (३) बाल समूहको आर्थिक कारोवार प्रचलित सामान्य लेखाको सिद्धान्त अनुसार हुनेछ । साथै बाल समूहलाई सोभै परियोजनावाअभियान सञ्चालन गर्नका लागि सम्झौता गरी रकम प्रदान गर्न सकिने छैन ।
- (४) बाल समूहले आफ्नो गतिविधि सञ्चालन गर्न आफ्नो विद्यालयवा समुदायमाआर्थिक स्रोत संकलनकालागिबालमैत्रीकार्यक्रमहरू आयोजना गर्न सक्नेछन् । यस्ता कृयाकलापमा देउसी-भैलो, साँस्कृतिककार्यक्रम, खेल प्रतियोगिता जस्ता कार्यक्रमहरू हुन सक्नेछन् । यस्ता कार्यक्रमआयोजन हुँदा आवद्ध निकायको स्वीकृति, सहजीकरण र सुपरिवेक्षण अनिवार्य रहनेछ ।
- (५) बाल समूहले संकलन गरेका रकमउनीहरूले आयोजना गर्ने बालमैत्रीगतिविधिमात्रखर्च गर्न सकिनेछ । यस्तो रकम छात्रवृत्ति, भौतिकपूर्वाधारहरूको निर्माण, मर्मत सम्भारका लागिवाकुनै पीडितलाई सहायता, आपतकालीन सहायतावापत सहयोग उपलब्ध गराउने गरी खर्च गर्न पाइने छैन ।
- (६) बाल समूहको वार्षिक आयव्ययविवरण सामान्य ढाँचामा उल्लेख गरी राख्नुपर्नेछ । बाल समूहको बृहतगतिविधि सञ्चालन गर्न परेमा सहजकर्ताले आर्थिक व्यवस्थापन र सहजीकरणमा सहयोग गर्नुपर्नेछ । यसरी व्यवस्थापनगर्दा आर्थिक हिसाबकिताबबाल समूहबाट अनुमोदन गराउने तथादुई हप्ताभित्रआर्थिक कारोवारको फरफारक गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद : ७बाल समूह र अन्यनिकायहरूको सम्बन्ध र सहकार्य

२२. चौरीदेउराली गाउँपालिकासँगको सम्बन्ध र सहकार्य

- (१) सबै बाल समूहहरू आफ्नो वडा कार्यालय वागाउँकार्यपालिकाको कार्यालयमातोकिएको विधि र प्रकृत्यामा सूचीकृत तथा नवीकरण हुनेछन् ।
- (२) चौरीदेउराली गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रको बाल समूहको विवरण अद्यावधिक गर्ने र सरोकार निकायमा आदानप्रदान गर्न सक्नेछन् ।
- (३) यस स्थानीयतहले आफ्नो वार्षिक बजेट तथाकार्यक्रममाबाल समूहकागतिविधि, बाल समूह र सहजकर्ताको प्रशिक्षण तथाबाल समूहप्रतिनिधिको परामर्श जस्ता कार्यक्रमहरू राख्न सक्नेछन् ।
- (४) बाल समूहले यस स्थानीयतहसँग स्थानीयविकासका कृयाकलापहरूमाबालबालिका सम्बन्धी योजनातथाकार्यक्रम, सुविधा र उपलब्धीहरूको बारेमा सूचनामाग गर्ने, त्यस्ताजानकारीहरू प्रचार प्रसार गर्ने तथाकार्यक्रम र सेवाहरूको अनुगमन गर्ने हुनेछन् ।
- (५) बाल समूहले स्थानीयतहसँगआफ्नाकार्यक्रमहरूकालागिआर्थिक सहायतातथाप्राविधिक र सामग्री सहयोगको अनुरोध गर्न सक्नेछ ।
- (६) बाल समूहले हरेक वर्ष आफूले सम्पादन गरेका कार्यक्रमहरूको सूची र विवरण सहितको प्रतिवेदनतोकिएको ढाँचामा चौरीदेउराली गाउँपालिकामा उपलब्ध गराउनुपर्नेछ ।

२३. बालबालिका सम्बन्धी स्थानीय समितिहरूसँगको सम्बन्ध र सहकार्य

- (१) यस स्थानीयतहमा रहेका वडा बाल संरक्षण समिति,पालिकास्तरीय बालसंरक्षण समिति, स्थानीयबालमैत्रीशासन समिति, स्थानीयमानव बेचबिखन नियन्त्रण समिति, पालिकास्तरीय शिक्षा समिति र स्थानीयविपद् व्यवस्थापनतथा जोखिमन्यूनीकरण समिति,पालिकास्तरीय स्वास्थ्य समिति र स्थानीयखानेपानीतथा सरसफाई समिति जस्ता बालबालिकासंगप्रत्यक्ष सरोकार राख्ने विभिन्न समितिहुन सक्नेछन् ।
- (२) यी समितिहरूमाबाल समूहवा सञ्जालकाप्रतिनिधिहरू सदस्यवा पर्यवेक्षकको रुपमा सहभागी गराउन सकिनेछ ।
- (३) यस्ता समितिहरूको वार्षिक कार्यक्रमतथाकार्ययोजनामाबाल परामर्श, बालबालिकाको क्षमताविकास, बाल समूहसँग साभेदारीमा गरिने गतिविधिहरू तय गरी समावेश गर्न सकिनेछ ।
- (४) यस्ता समितिहरूले बाल परामर्श तथाविभिन्न समयमाबाल समूहतथा बालबालिकाबाट प्राप्तहुनआएकागुनासा र सुभावहरूलाई चौरीदेउराली गाउँपालिकाको योजना प्रक्रियाको पैरवी राख्न सक्नेछन् ।
- (५) बालबालिकाले सम्प्रेषण गरेका तत्काल सम्बोधन गर्नुपर्ने समस्याहरूमा सम्बोधन गर्न सम्बन्धितनिकायहरूबीच समन्वय गर्ने तथाबाल समूहकागतिविधिहरूलाई प्रोत्साहन गर्न उत्कृष्ट बाल समूह पुरस्कार तथा सम्मानकाकार्यक्रमहरू गर्न सकिनेछ ।

२४. बालविकास तथासंरक्षणमा विद्यालयव्यवस्थापन समितिको भूमिका

- (१) विद्यालयमा रहेका बाल समूहहरू विद्यालयव्यवस्थापन समितिसँग आवद्ध गर्नुपर्ने छ ।
- (२) विद्यालयको वार्षिक कार्यक्रम, बजेट तथाकार्ययोजनाको निर्माण बालबालिकासँग परामर्शमा बाल समूहकागतिविधिलाई सहयोग पुर्याउने कार्यक्रमहरू राख्न सकिनेछ ।
- (३) विद्यालयव्यवस्थापन समितिमाबाल समूहकाप्रतिनिधि एक बालक र एक बालिकालाई स्थायीआमन्त्रित सदस्यको रुपमा सहभागी गराउन सकिनेछ, र यस्ता बैठकहरूमा बालबालिकाका सरोकारका विषयहरू प्रस्तुत गर्न लगाउन सकिनेछ ।
- (४) विद्यालयव्यवस्थापन समितिको बैठकमा छलफल हुने संवेदनशील र विवाद सृजनाहुनसक्ने विषयहरू जस्तै : शिक्षकनियुक्ति र कार्वाही, निर्माणको ठेक्का पट्टा तथाअनियमितता जस्ता विषयको छलफलमा बालबालिकालाई प्रत्यक्ष र निर्णायक सहभागी बनाइने छैन ।
- (५) विद्यालयमा रहने शिक्षकको व्यावहारिक सीप तथा शैली विकास (बालमैत्री शिक्षण विधि),बालमैत्रीभौतिक संरचनाको निर्माण स्वरुप र गुणस्तरका विषयहरूमाभने बाल समूहका सदस्य र सकेसम्म धेरै बालबालिकाको सुभाव संकलनलिन सकिनेछ ।

२५. अन्य संघसंस्थातथा सेवाप्रदायकनिकायहरूको भूमिका:

- (१) यस स्थानीयतहमाक्रियाशिलविभिन्न संघ संस्थातथा सेवाप्रदायकनिकायहरूले बालबालिकाकाप्रत्यक्षप्रभावितहुने वाउनीहरू लक्षितकार्यक्रम, निर्णय तथा योजनाप्रक्रियामाबाल समूहका प्रतिनिधिहरूसँग परामर्श गर्नुपर्नेछ ।
- (२) यस्ता संस्थातथा सेवाप्रदायकनिकायहरूले बालबालिकाको लागिनिःशुल्कउपलब्ध सेवा सुविधातथाकार्यक्रमहरूको बारेमा प्रचार प्रसार गर्न, सेवाको विषयमा सरोकारवालाबीच संचार एवं कार्यक्रमहरूको बारेमा प्रभावकारिताको अनुगमन गर्न बाल समूहसँग सहकार्य गर्न सक्नेछन् ।
- (३) सेवाप्रदायकनिकायहरूले बाल समूहका सदस्यतथाबाल समूहसँग सहकार्य र परामर्श कार्यहरू गर्दा उनीहरूको नियमितशिक्षालाई नकारात्मकप्रभावपार्ने र विद्यालय समयमा असर पार्ने गरी गर्न सकिने छैन ।
- (४) सेवा प्रदायक निकायहरूले बाल समूहका सदस्यहरूलाई अनिवार्य सहभागिताको नियमलागू गर्न सकिनेछैन।
- (५) सेवाप्रदायकनिकायहरूले बालबालिकालाई जोखिमपूर्ण हुने विवादितविषय, फौजदारी अपराधकाउजुरी लगायतकाविषयमा छलफल गर्न वाउनीहरूको रायवानिष्कर्ष माग्न र त्यस्ता क्षेत्रमाकाममालगाउन सक्नेछैनन् । तर न्यायिकप्रक्रियामाप्रभावितबालबालिकासँग गरिने परामर्श गर्न बाधा पर्ने छैन ।
- (६) सेवाप्रदायकनिकायहरूले बालबालिका सहभागीभएर गरिएका सामुदायिककार्यको बदलामाभत्तावाज्यालाप्रदान गर्ने गर्न सक्ने छैनन् । तर यातायातखर्च र सहायक सामग्री दिन फरक पर्नेछैन ।

२६.चौरीदेउराली गाउँपालिकाको योजनातर्जुमामाबाल समूहप्रतिनिधित्वको व्यवस्था

- (१) यस स्थानीय तहबाट हुने योजना तर्जुमामा बाल समूहको प्रतिनिधित्व र सहभागिताअनिवार्य गर्न सकिनेछ ।
- (२) बस्तीतथा वडा स्तरमा हुने योजना छलफलमा सहभागीहुनबाल समूहका सदस्यवाप्रतिनिधिहरूलाई निमन्त्रणा गर्न सकिनेछ । भेलामाउनीहरूको सरोकार राख्नेविषयमाधारणा राख्निश्चित समय प्रदान गरिनेछ ।
- (३) पालिकास्तरमातोकिएको प्रक्रियामाबाल भेलाको आयोजना गरी स्थानीय योजनानिर्माणका लागिबालबालिकासँग परामर्श लिईने छ ।
- (४) योजनानिर्माण तथा बजेट विनियोजनमाबाल समूहलाई बालबालिकाको निम्ति छुट्याइएको कार्यक्रमतथा बजेटबारे छुट्टै सार्वजनिक सूचना जारी गर्न सकिने छ । यस्तो जानकारी सरल भाषामाउपलब्धहुनुपर्नेछ ।

परिच्छेद ८ : बाल समूहको सम्मिलन र विघटन सम्बन्धीव्यवस्था

२७. बाल समूहको सम्मिलन

- (१) दुई वादुईभन्दा बढी एकै भौगोलिक क्षेत्र वा एकै विद्यालयभित्रकाबाल समूहहरू सम्मिलनहुन सक्ने छन् तर फरक भौगोलिक क्षेत्र वा फरक विद्यालयकाबाल समूहहरू सम्मिलन हुन सक्ने छैनन् ।
- (२) सम्मिलनमाजानकालागिचाहने बाल समूहले समूहको सहजकर्ताको उपस्थितिमा सदस्यहरूको भेलाको सम्मेलनमा जाने निर्णय गर्नु पर्नेछ ।
- (३) सम्मिलन गर्न चाहने सबै बाल समूहका सहजकर्ता समेतको उपस्थितिमा सदस्यहरूको भेलाआयोजना गरी माथिदफा ७ मा उल्लेख भएअनुसार नयाँ कार्य समिति चयन गर्नु पर्नेछ ।
- (४) सम्मिलनपश्चात् नयाँकार्यसमिति गठन भएको एक महिनाभित्र यस स्थानीयतहमा सम्मिलनको जानकारी गराउनु पर्नेछ ।
- (५) यसरी सम्मिलनपछि सम्मिलनभएकाबाल समूहको सूचीकरण खारेज हुनेछ र नयाँबाल समूह सूचीकृत हुनेछ ।

२८. बाल समूहको विघटन

- (१) बाल समूह देहायको अवस्थामा विघटन भएको मानिनेछ ।
 - (क) बाल समूहलगातार २ वर्षसम्म यस स्थानीयतहमाअद्यावधिकनभएमा यस्ता बाल समूह विघटन गर्न सकिने छ । तर अद्यावधिकनभएकाबाल समूहलाई विघटन गर्नुअघि ३ महिनाको समय राखिअद्यावधिक गर्नका लागि सूचित गरिनेछ ।
 - (ख) बाल समूहकाबहुमत सदस्यहरूले बाल समूह विघटन गर्ने निर्णय गरेमा ।
 - (ग) विद्यालयले उपयुक्त कारण देखाई विद्यालयमाआधारित बालसमूह विघटन गर्न सिफारिश गरेमा ।
 - (घ) आवद्ध यस स्थानीयतहवा स्थानीयसरकारका सम्बन्धित संस्थाले उपयुक्त कारण देखाइबाल समूह विघटन गर्ने निर्णय गरेमा ।
- (२) यसरी दफा २८(१) (ग) र (घ) अनुसार विघटन हुनुपूर्व सार्वजनिक सूचना र बालसमूहका सदस्यहरूसँग छलफल गरिनेछ ।
- (३) विघटन भएकाबाल समूह यस स्थानीयतहको सूचीकरणबाट स्वतः खारेज हुनेछन् ।
- (४) विघटन भएकाबाल समूहका सम्पत्तितथा दस्तावेजहरू सम्बन्धितविद्यालयवा यस स्थानीयतहले जिम्मालिनेछ र अर्को बाल समूह गठन प्रयोजनकालागिप्रयोग गर्न सकिनेछ ।

परिच्छेद ९ : विविध

२९. बाल समूहभित्रदलगत राजनीतिकप्रभावलाई न्यूनीकरण

- (१) बाल समूहभित्रदलगत राजनीतिकप्रभावलाई न्यूनीकरणका लागि देहायका उपायअवलम्बन गर्न सकिनेछ ।
- (क) बाल समूहका सदस्यहरू तथावयस्क सहजकर्ता कुनै पनि राजनीतिक दल वादलका भातृ संगठनको नेतृत्वमा नरहेको व्यक्ति चयन गरेर ।
 - (ख) बाल समूहतथायसका सदस्यहरूले विभिन्न राजनीतिकदलहरूसँग बालअधिकार प्रवर्द्धन र संरक्षणका विषयमाखुलाअन्तर्क्रिया तथा छलफल कार्यक्रमआयोजना गरेर ।
 - (ग) बाल समूहले कुनै एक राजनीतिक दल वा समूहसँगमात्र संयुक्तकार्यक्रमहरू आयोजननगरेर ।
 - (घ) बाल समूहले सार्वजनिकपदमानिर्वाचितवानियुक्त राजनीतिकव्यक्तिबाहेक अन्य राजनीतिकदलकाप्रतिनिधिवाव्यक्तिलाई कार्यक्रममाप्रमुखअतिथि, अतिथिवाश्रोत व्यक्तिकनबनाएर ।
 - (ङ) बाल समूहले कुनै राजनीतिकदलको पक्षवाविपक्षमाहुनेगरी कार्यक्रमतथागतिविधिहरू सञ्चालननगरेर ।
 - (च) बाल समूहले राजनीतिक दल वा भातृ संगठनका बारेमा विशेष जानकारी दिने वाउसको सदस्यबन्न प्रेरित गर्ने कार्यक्रमतथागतिविधिहरू सञ्चालननगरेर ।

३०. बाल समूहभित्र सदभाव, सद्व्यवहार र सुरक्षितअभ्यास प्रवर्द्धन

- (१) बाल समूहभित्र सदभाव, सद्व्यवहार र सुरक्षितअभ्यास प्रवर्द्धन गर्न देहाय अनुसार गर्नु पर्नेछ ।
- (क) बाल समूहले आफ्नो संगठन निर्माण, व्यवस्थापनतथाकार्य प्रक्रियाका सम्बन्धमाआचार संहिता निर्माण गर्नु पर्नेछ ।
 - (ख) बाल समूहतथायसका सदस्यहरूले सामाजिक कुरीति, भेदभावको अभ्यास र गलतप्रचलनहरूकाविषयमाबोल्न र त्यस्ताअभ्यासहरू नगर्न सदस्यहरूलाई प्रशिक्षित गर्नु पर्नेछ ।
 - (ग) बाल समूहका सदस्यहरूलाई सामाजिक सद्भावप्रवर्धन गर्न, सबै धर्म, जातजाति र समुदायबीच सम्मान गर्न, उनीहरूको असल संस्कृति र अभ्यासहरूकाबारेमा बुझ्न, विभिन्न समयमाविविध साँस्कृतिक कार्यक्रमहरू आयोजना गर्न सकिनेछ ।
 - (घ) बाल समूहको नेतृत्वमा समुदायवाविद्यालयमा रहेका विभिन्न समुदायको प्रतिनिधित्व हुन सक्ने व्यवस्था गर्न सकिनेछ ।
 - (ङ) बाल समूहको बैठकमा संस्कृति छलफलको प्रस्ताव नै बनाएर नियमित रूपमा सदस्यहरूले पालैपालो आफ्नो धर्म, संस्कृतिकाबारेमा र असल कुराहरूकाबारेमा प्रस्तुति र छलफल गर्ने नियमबनाउन सकिनेछ ।

३१. बाल समूहकागतिविधि, पारदर्शितातथाआन्तरिक सुशासन

- (१) बाल समूहकागतिविधि, पारदर्शितातथाआन्तरिक सुशासन सम्बन्धमा देहाय अनुसार गर्नु पर्नेछ ।

- (क) कुनै पनिबाल समूह गठन गर्नु अगाडि उक्त समुदायतथाविद्यालयमाबाल समूहको आवश्यकता, अवसर र सम्भावनाहरूबारे अविभावक अनुशिक्षण आयोजना गर्नु पर्नेछ ।
- (ख) बाल समूहले आयोजना गर्ने सबै गतिविधिहरूले बालबालिकातथा समुदायको हितप्रवर्धन नगर्न सक्छन्, त्यस्ताबाल समूहको गतिविधिहरूको बारेमा गुनासो र प्रतिक्रिया दिने व्यवस्था गर्न सकिनेछ ।
- (ग) बाल समूहकागतिविधिहरूकाबारेमा प्रतिक्रियादिनवागुनासो व्यक्त गर्न विद्यालय, गाउँकार्यपालिकावातिनका वडा कार्यालय, नागरिक सूचना केन्द्रहरूमा सुभावा पेटिकाको स्थापना र सञ्चालन गर्न सकिनेछ ।
- (घ) सुभावापेटिका मासिक रुपमाखोल्ने र प्राप्त सुभावहरूलाई लिखित रुपमाउल्लेख गरी रजिष्टरमा अभिलेखीकरण गर्नुपर्नेछ ।
- (ङ) प्राप्त सुभावहरूलाई सहजकर्ता र बाल समूहकाप्रतिनिधिहरू बसी छलफल तथाप्राथमिकीकरण गरी सुभावकाआधारमा बाल समूहकागतिविधिहरूमा सुधार गर्नुपर्नेछ । तर सुभाववागुनासोको आधारमा मात्रै बाल समूह विघटन गर्ने वाबाल समूहकागतिविधिहरूलाई निषेध गर्ने वा रोक्ने कार्य गर्न सकिने छैन ।
- (च) विद्यालयमाआधारित बाल समूहकागतिविधिहरूकाबारेमा समुदायतथाअविभावकहरूले विद्यालयव्यपस्थापन समितिकाअध्यक्षवाप्रधानाध्यापकलाई प्रत्यक्ष भेटेर पनि सुभावदिन सक्नेछन् ।

३२. बाल समूहकाक्रियाकलापलाई एकरूपता

- (१) यस गाउँपालिकाका सबै बाल समूहतथा सञ्जालकाक्रियाकलापलाईएकरूपतादिन अनुसूचि १, २, ३, ४, ५ र ६अनुसारको निर्दिष्ट फारम तथा ढाँचा प्रयोगमा ल्याईनेछ ।

अनुसूची १
बाल समूहको नियम ढाँचा

क) बाल समूहको परिचय

नाम :

ठेगाना :

सूचीकरण नम्बर :

ख) बाल समूहको उद्देश्य र विषयहरु

1.

2.

3.

ग) बाल समूहको संगठन

1. सदस्यबन्ने तरिका

2. नेतृत्व चयन गर्ने तरिका

3. विघटन हुने अवस्था

4. सदस्यबन्ननपाउने व्यक्तिहरु

5. नेतृत्वमाचुनिन नपाउने व्यक्तिहरु

घ) बाल समूहका सदस्यले पालना गर्नुपर्ने नियमहरु

1. सदस्यभईसकेपछि पालना गर्नुपर्ने नियमहरु

2. नेतृत्वमानिर्वाचित भएपछि पालना गर्नुपर्ने नियमहरु

3. बैठकमा पालना गर्नुपर्ने नियमहरु

4. अन्यबाल समूहका सदस्यबालबालिकातथा निकायसँग व्यवहार गर्ने नियमहरु

ङ) बाल समूहको आर्थिक कोष तथाश्रोत

1. सदस्यताशूलक

2. नवीकरण शूलक

3. अन्य सहायता र श्रोतहरु

4. आम्दानीखर्च राख्ने ठाँउ तथाआम्दानीखर्च विवरण राख्न तोकिएको व्यक्ति

अनुसूचि २

बाल समूहकालागिआवश्यक आधारभूत सामग्रीहरु

1. बाल समूहको सामाग्री राख्नका लागि बाक्स वा दराज
2. माईन्ट्यूट कापि (निर्णय पुस्तिका)
3. कार्यक्रम विवरण लेख्ने पुस्तिका
4. बाल समूहको नियम
5. बाल समूहकाअध्ययन सामाग्रीहरु
6. आय व्यय पुस्तिका
7. कलम
8. आवश्यकतातथा स्रोत अनुसार खेल तथाअन्य सामाग्रीहरु

अनुसूची ३

बाल समूहकान्यूनतम मापदण्ड तथा अनुगमनफाराम

बाल समूहको नाम :

ठेगाना :

जम्मा सदस्य संख्या : बालक..... बालिका..... दलित..... जनजाती..... अन्य..... अपाङ्गता.....

क्र.सं	न्यूनतम मापदण्डहरु	छ	छैन	लेखाजोखार अवलोकन
1	बाल समूह समावेशिहुनुपर्ने ।			
2	बाल समूहको कार्य समितिमा ९देखि २९ जनासम्म सदस्य रहन सक्नेछन् । आवश्यकता अनुसार उप समिति गठन गर्न सकिने ।			
3	बालबालिकाको अर्थपूर्ण सहभागिताको सुनिश्चितताको लागि बालबालिकाको उमेरको आधारमा समूह विभाजन भएको ।			
4	कार्य समिति समावेशी र प्रजातान्त्रिक प्रणालीबाट छनौट भएको			
5	सदस्यहरुले बालअधिकार, बाल संरक्षण, बाल सहभागिता, प्रजातान्त्रिक मूल्य र मान्यता र जीवन उपयोगी सीप आदिको बारेमा कम्तिमा अभिमुखीकरण पाएको			
6	बाल समूह वडा कार्यालय तथा गाउँपालिकामा सूचिकृत भएको ।			
7	बाल समूहले कार्ययोजना निर्माण गरेको			
8	बाल समूहले वर्षमा कम्तिमा ३ वटा बालबालिका सम्बन्धि कार्य गरेको ।			
9	बाल समूहमा आचार संहिता तथा नियम भएको ।			
10	नियमित बैठक बसेको			

बाल समूहका लागि सुझावहरु :

1.
2.
3.

हस्ताक्षर :

अवलोकन कर्ताको नाम :

पद :

संस्था, निकाय :

मिति :

अनुसूची ४

बाल समूहको कार्ययोजनाफाराम

बाल समूहको नाम :

बाल समूहको ठेगाना :

बाल समूहको सम्पर्क व्यक्तिको नाम र सम्पर्क नं.

वयस्क सहजकर्ताको नाम र सम्पर्क नं. :

सूचीकरण नं.:

.....बाल समूहकोअवधिका लागि कार्ययोजना					
क्र.सं.	कार्यक्रमको नाम	कहाँ गर्ने	कहिले गर्ने	श्रोत व्यवस्था	प्रमुखजिम्मेवार सदस्यहरु

अनुसूची ५

बाल समूहकार्य प्रगतिविवरण फारम

बाल समूहको नाम :

बाल समूहको ठेगाना :

बाल समूहको सम्पर्क व्यक्तिको नाम र सम्पर्क नं.

वयस्क सहजकर्ताको नाम र सम्पर्क नं. :

सूचिकरण नं.....

..... बाल समूहकोअवधिको कार्यप्रगति					
सम्पन्नकार्यक्रमको नाम	विषय	कार्यक्रमभएको स्थान	मिति	खर्च भएको रकम र स्रोत	सहभागी संख्या

अनुसूची ६
बाल समूह बैठक माईन्यूटको नमूना

बाल समूहको नाम :बैठक संख्या:

बैठक मिति : बैठक स्थान :

वयस्क सहजकर्ताको नाम :

आजमिति.....माबाल समूहको बैठक यस
समूहका.....श्री.....को अध्यक्षतामा बस्यो । बैठकमा उपस्थित
सदस्यहरुबीचतपशिलमाउल्लेखित प्रस्तावहरुमा छलफल गरी निर्णय गरियो ।

उपस्थिति

बाल समूहकापदाधिकारी तथा सदस्यहरु

- 1.
- 2.
- 3.
4. वयस्क सहजकर्ता :
5. आमन्त्रित(कोहिभए)

प्रस्तावहरु:

- 1.
- 2.

निर्णयहरु:

- 1.

गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय

बाल समूह दर्ता किताब

[illegible]

अनुसूची ८

बाल समूह सूचीकरण तथा आबद्धता प्रमाण-पत्र

सूचीकृत प्रमाण पत्र नं.....

चौरीदेउराली गाउँपालिका

गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय

ढाडखर्क भञ्ज्याङ्ग, काभ्रेपलाञ्चोक

बागमति प्रदेश, नेपाल

बाल अधिकार प्रवर्धनमा अभिव्यक्त सामूहिक प्रतिबद्धताकोसम्मान गर्दै यस चौरीदेउराली गाउँपालिका वडा नंको.....बाल समूह/सञ्जाललाई चौरीदेउराली गाउँपालिकाको बाल समूह गठन तथा सहजीकरण निर्देशिका २०७७ बमोजिम यस गाउँपालिकामा सूचीकृत गरी यो प्रमाण-पत्र प्रदान गरिएको छ । बाल अधिकार सम्बन्धी महासन्धी १९८९, नेपालको संविधान तथा बालबालिका सम्बन्धी विभिन्न ऐन कानूनको समुदाय, परिवार तथा अन्य क्षेत्रमा प्रभावकारी कार्यान्वयन तथा बाल अधिकार प्रवर्धनमा यहाँको सक्रिय र प्रभावकारी भूमिकाको अपेक्षा गर्दै बाल समूहको उत्तरोत्तर प्रगतिको कामना गर्दछौं ।

मिति:-.....

.....

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
चौरीदेउराली गाउँ कार्यपालिका